

Την Παρασκευή 3 Σεπτεμβρίου συμπληρώθηκαν 30 χρόνια από την ίδρυση του ΠαΣοΚ από τον Ανδρέα Παπανδρέου. Είναι γεγονός ιστορικό όχι μόνο για το ίδιο το κόμμα αλλά και για την πολιτική ιστορία της χώρας που συνδέεται απόλυτα με την παρουσία του Ανδρέα Παπανδρέου, του πλέον χαρισματικού ηγέτη της μεταπολιτευτικής Ελλάδας, χωρίς να υποτιμάται και να παραγνωρίζεται η συμβολή των πολλών

στελεχών του Κινήματος και κυρίως του Κώστα Σημίτη, που διασφάλισε για οκτώ χρόνια την κυβερνητική συνέχεια. Στα τριακοστά γενέθλιά του το ΠαΣοΚ βρίσκεται σε μία από τις κρίσιμότερες και αποφασιστικότερες καμπές της ιστορίας του. Με το επικείμενο συνέδριο πρέπει να κλείσει την οκτάμηνη σχεδόν ομφαλοσκόπηση και τις εσωστρεφείς συζητήσεις και αναζητήσεις, και να επανέλθει δυναμικά

στην πολιτική σκηνή. Το ΠαΣοΚ με 40,55% των ελληνικών ψηφοφόρων, ύστερα από 20 χρόνια στην εξουσία, έχει ισχυρή εκλογική βάση για να παραμείνει ένα κόμμα εξουσίας. Για χρόνια ιστορικοί και πολιτικοί επιστήμονες και αναλυτές θα μελετούν και θα ερμηνεύουν την ιδεολογική και οργανωτική μετεξέλιξη του ΠαΣοΚ. Μια μικρή συμβολή, ως ρεπορτάζ στην Ιστορία, αποτελεί η αφήγηση του «Βήματος».

Το τέλος εποχής για τον Ανδρέα και η επικράτηση του Κ. Σημίτη

Ανάλυση: ΓΙΩΡΓΟΣ ΡΩΜΑΙΟΣ, Επιμέλεια: ΜΙΧΑΗΛ ΣΑΡΛΗΣ

ΜΕΡΙΚΟΥΣ μήνες μετά το 3ο Συνέδριο και λίγο μετά την απόφαση του Α. Παπανδρέου να προτείνει τον Θ. Πάγκαλο ως υποψήφιο δήμαρχο Αθηναίων, ο Κ. Σημίτης, ένας από τους επίδοξους διαδόχους, προχώρησε σε μια σειρά κινήσεων με στόχο τη βελτίωση της εσωκομματικής του θέσης. Την 1η Σεπτεμβρίου 1994, στο υπουργείο Βιομηχανίας, το οποίο είχε αναθέσει ο Α. Παπανδρέου στον Κ. Σημίτη μετά τις νικηφόρες εκλογές, συναντήθηκαν τα στελέχη που τον υποστήριζαν. Η αλήθεια είναι ότι εκείνη την περίοδο ο Κ. Σημίτης δεν είχε και πάρα πολλές πιθανότητες να αναλάβει το μετα-παπανδρείο ΠαΣοΚ καθώς η επιρροή του στον κομματικό μηχανισμό αλλά και στην ΚΟ ήταν μικρή. Απόδειξη αυτού, η συνάντηση του Σεπτεμβρίου, η οποία δεν μάζεψε παραπάνω από 20 άτομα. Μεταξύ αυτών ήταν οι Θ. Τσουκάτος, Ν. Θέμελης, Α. Μαντέλης και από την ΚΟ οι Γ. Δρύς, Θ. Κοτσώνης, Α. Μπαλτάς και Γ. Πασχαλίδης.

Υστερα από εκείνη τη συνάντηση ο Κ. Σημίτης πήρε την απόφαση να αυξήσει την εσωκομματική επιρροή του και έτσι άρχισε να συναντά στελέχη του ΠαΣοΚ ανά την περιφέρεια. Μάλιστα κάποιες από αυτές τις συναντήσεις έγιναν με σχεδόν «συνωμοτικό» τρόπο για να μην προεξηνήσουν υποψίες όχι μόνο στον Α. Παπανδρέου αλλά και στους άλλους επίδοξους διαδόχους και κυρίως στον Α. Τσοχατζόπουλο.

Εν τω μεταξύ στα μέσα Νοεμβρίου τρία κορυφαία στελέχη του ΠαΣοΚ, οι Β. Παπανδρέου, Θ. Πάγκαλος και Π. Αυγερινός, με τέταρτο τον Κ. Σημίτη, αποφασίζουν να ενωθούν τις δυνάμεις τους με σκοπό τη δημιουργία του αντίπαλου πόλου μέσα στο ΠαΣοΚ.

Ετσι εκείνη την περίοδο, τους τελευταίους δηλαδή μήνες του 1994, ο Κ. Σημίτης κινούνταν σε δύο «πολιτικές τροχιές» σε σχέση με την ηγεσία του ΠαΣοΚ. Η πρώτη, η δική του, κινούνταν αθόρυβα και παράλληλα με τις εξελίξεις, ενώ η δεύτερη, η «κίνηση των τεσσάρων», ακολουθούσε μια πορεία που την οδηγούσε σε μια σταθερή πορεία σύγκρουσης με τον Α. Παπανδρέου. Όταν στα τέλη Νοεμβρίου ο πρόεδρος του ΠαΣοΚ δήλωσε στην Κεντρική Επιτροπή ότι δεν είχε καμία πρόθεση να είναι υποψήφιος για την Προεδρία της Δημοκρατίας, όλοι πλέον γνώριζαν ότι οι μελλοντικές εξελίξεις θα ήταν, εκτός από απρόβλεπτες, και δραματικές. Ένας από αυτούς ήταν και ο Κ. Σημίτης, ο οποίος φαίνεται ότι είχε ενστερνιστεί απόλυτα την παλιά κινεζική παροιμία που λέει ότι «ο καλός στρατηγός κερδίζει τη μάχη προτού τη δώσει»...

Τον Απρίλιο του 1994 ο Ανδρέας Παπανδρέου επισκέφθηκε τον Λευκό Οίκο, όπου συζήτησε με τον πρόεδρο Μπιλ Κλίντον (δεξιά) τις δραματικές εξελίξεις στα Βαλκάνια. Ήταν η πρώτη επίσκεψή του στην Ουάσινγκτον ως πρωθυπουργού της Ελλάδας

Ανδρέας Παπανδρέου: Λίγο πριν από το τέλος

Ενώσω συνέβαιναν όλες αυτές οι εσωκομματικές διεργασίες και εξελίξεις ο Α. Παπανδρέου ασκούσε τα πρωθυπουργικά του καθήκοντα παρά τα προβλήματα υγείας που τον ταλαιπωρούσαν. Σημάδι ότι ο ίδιος δεν είχε καμία πρόθεση να αφήσει την ενεργό πολιτική και την προεδρία του ΠαΣοΚ. Πολύ δε περισσότερο όταν ηγούνταν της κυβέρνησης μιας χώρας η οποία είχε αναλάβει την προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς μαινόταν μία από τις χειρότερες σύγχρονες κρίσεις που είχε δει η Ευρώπη: ο πόλεμος στη Γιουγκοσλαβία.

Μάλιστα τον Απρίλιο του 1994 ο Α. Παπανδρέου επισκέφθηκε τον Λευκό Οίκο, όπου συζήτησε με τον πρόεδρο Κλίντον τις δραματικές εξελίξεις στα Βαλκάνια. Ήταν η πρώτη επίσκεψή του Α. Παπανδρέου στην Ουάσινγκτον ως πρωθυπουργού της Ελλάδας και, όπως ο ίδιος είχε τονίσει τότε στην κοινή συνέντευξη Τύπου των δύο ηγετών: «Έχουν περάσει 20 χρόνια από τον επισκέφθηκα τελευταία τις ΗΠΑ και πρέπει να πω ότι είμαι πολύ συγκινημένος από το γεγονός ότι βρίσκομαι τώρα δίπλα στον πρόεδρο των ΗΠΑ σε αυτή την αίθουσα. Αποτελεί για μένα μια μεγάλη τιμή και μια μεγάλη στιγμή». Τον Μάιο που ακο-

λουθεί ο Α. Παπανδρέου θα προεδρεύσει της συνόδου κορυφής που έγινε στην Κέρκυρα και θα συνεχίσει να πραγματοποιεί συνεχή ταξίδια στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες για να συναντηθεί με τους ευρωπαίους ηγέτες.

Την ίδια στιγμή όμως τα κυβερνητικά και κομματικά όργανα είναι φανερό ότι υπολειπόμενα. Το Υπουργικό Συμβούλιο συνεδριάζει σπανιότερα από ποτέ, ενώ το Εκτελεστικό Γραφείο και η Κεντρική Επιτροπή μοιάζουν σχεδόν σαν να έχουν καταρτηθεί.

Τον επόμενο χρόνο, ως τον Σεπτέμβριο του 1995, όταν και θα ξεκινήσει η αρχή του τέλους για τον Α. Παπανδρέου, η κατάσταση στο ΠαΣοΚ ήταν τουλάχιστον «περίεργη». Η κατάσταση της υγείας του προέδρου του παρέμενε άσχημη και επιπλέον επιβαρυνόταν όλο και περισσότερο με τις συχνές μετακινήσεις στο εξωτερικό. Οι γιατροί του γνώριζαν πως η ζωή του στην ουσία κρεμόταν από μια κλωστή, ενώ τα κορυφαία στελέχη του κόμματος υποψιάζονταν ότι βρίσκονται λίγο πριν από το τέλος εποχής για το ΠαΣοΚ. Είναι ως επί το πλείστον τα ίδια στελέχη που δυσκολεύονταν να προσεγγίσουν τον πρωθυπουργό, γεγονός που οφειλόταν όχι τόσο στον ίδιο αλλά στη σύζυγό του, η οποία είχε αναλάβει διευθύντρια του πρωθυπουργικού γραφείου. Το

αποτέλεσμα όλων των παραπάνω ήταν η δημιουργία στο κυβερνών κόμμα ενός κλίματος αμφιβολίας, αμφισβήτησης, αγωνίας αλλά και καχυποψίας. Με άλλα λόγια, ένα κλίμα μιας μετέωρης κατάστασης...

Σε αυτό το κλίμα δεν βοηθούσαν καθόλου οι συγκρούσεις των τεσσάρων με τον Α. Παπανδρέου, οι οποίοι ήθελαν να επισπεύσουν τη διαδοχή στην ηγεσία. Οι εξελίξεις μετά από κάποιο σημείο ήταν πλέον ραγδαίες και δραματικές. Στις 10 Σεπτεμβρίου 1995 ο Α. Παπανδρέου θα δηλώσει, στο πλαίσιο της Διεθνούς Εκθεσης Θεσσαλονίκης, δυσανεσθημένος με τους χειρισμούς του υπουργού Βιομηχανίας Κ. Σημίτη αναφορικά με την πώληση των Ναυπηγείων Σκαραμαγκά. Ο Κ. Σημίτης θα δυσανεσθηθεί και αυτός με τη δήλωση του πρωθυπουργού και την επόμενη ημέρα θα υποβάλει την παραίτησή του, η οποία θα γίνει δεκτή.

Εναν μήνα αργότερα ο Α. Παπανδρέου θα συγκαλέσει την Κεντρική Επιτροπή και, αφού κάνει σφοδρή επίθεση εναντίον των Π. Αυγερινού, Β. Παπανδρέου, Θ. Πάγκαλου και Κ. Σημίτη, θα προτείνει και θα πετύχει την εκλογή του Κ. Σκανδαλίδη ως νέου Γραμματέα του ΠαΣοΚ, μετά και την υπουργοποίηση του Α. Τσοχατζόπουλου μερικές εβδομάδες νωρίτερα. Μετά από αυτή την εξέλιξη ο Δ. Τσο-

βόλας θα αποχωρήσει από το ΠαΣοΚ.

Στις 20 Νοεμβρίου όμως θα συμβεί αυτό που όλοι φοβούνταν και κάποιοι περίμεναν. Η υγεία του Α. Παπανδρέου επιδεινώνεται ραγδαία και ο πρωθυπουργός εισάγεται στο Ωνάσειο.

Τέλος εποχής: η παραίτηση και ο θάνατος

Από την αρχή της εισαγωγής του στο Ωνάσειο οι γιατροί εμφανίζονταν κάπως απαισιόδοχοι καθώς πολλά από τα ζωτικά του όργανα βρίσκονταν σε άσχημη κατάσταση και κανένας δεν ήταν σίγουρος αν ο Α. Παπανδρέου θα έμενε στη ζωή. Την ίδια στιγμή η ιδιότητα του ασθενούς (πρωθυπουργός και πρόεδρος του κυβερνώντος κόμματος) έδινε μια άλλη διάσταση στην εξέλιξη της υγείας του Α. Παπανδρέου, με αποτέλεσμα τα συχνά ιατρικά ανακοινωθέντα να μεταμορφώνονται ταυτόχρονα και σε πληροφορίες με ιδιαίτερη πολιτική σημασία. Η ουσία όμως ήταν ότι στην εντατική ένας άνθρωπος πάλευε για να κρατηθεί στη ζωή αγνοώντας ότι γύρω του παιζόταν ένα ιδιόμορφο, δραματικό και συχνά κυνικό παιχνίδι λέξεων, νόμων αλλά και εντυπώσεων, στο οποίο πρωταγωνιστούσαν πολιτικοί, δημοσιογράφοι και άλλα πρόσωπα που σχετίζονταν με τον πρωθυπουργό.

Εν τέλει ο Α. Παπανδρέου έπραξε αυτό που του υπαγόρευσε η πολιτική του συνείδηση. Όταν απέκτησε επαφή με το περιβάλλον, πληροφορήθηκε από τον στενό του συνεργάτη Α. Λιβάνη αλλά και από τον έμπιστο γιατρό του Δ. Κρεμαστινό την πολιτική κατάσταση, που ήταν περισσότερο μετέωρη από ποτέ. Ετσι στις 15 Ιανουαρίου 1996 ο Α. Παπανδρέου υπέγραψε το κείμενο της παραίτησής του από την πρωθυπουργία. Την πρωθυπουργία θα αναλάβει μερικές ημέρες αργότερα, στις 18 Ιανουαρίου, ο Κώστας Σημίτης, ο οποίος θα υπερτερήσει του Ακη Τσοχατζόπουλου στον δεύτερο γύρο της ψηφοφορίας της ΚΟ του ΠαΣοΚ.

Περίπου δύο μήνες αργότερα αποφασίστηκε η έξοδος του Α. Παπανδρέου από το Ωνάσειο και έτσι, στις 21 Απριλίου, ο πρόεδρος του ΠαΣοΚ μετέβη στο σπίτι του στην Εκάλη. Δεν του έμενε όμως πολύς καιρός ακόμη. Το βράδυ της 22ας προς την 23η Ιουνίου 1996, και ενώ σκόπευε να κάνει τη δική του παρέμβαση στο 4ο Συνέδριο του ΠαΣοΚ, ο Α. Παπανδρέου άφησε την τελευταία του πνοή.

Ήταν το τέλος εποχής για έναν άνθρωπο που άλλαξε με την πολιτική του

Συνέχεια στην επόμενη σελίδα

30 ΧΡΟΝΙΑ ΠΑΣΟΚ

Συνέχεια από την προηγούμενη σελίδα

σκέψη και δράση τη μεταπολιτευτική ζωή της Ελλάδας. Έναν χαρισματικό ηγέτη με ιδιαίτερα ανεπτυγμένο πολιτικό ένστικτο αλλά και αρκετές αδυναμίες. Παράλληλα ήταν το τέλος μιας εποχής και για το ΠΑΣΟΚ, το οποίο ύστερα από 22 ολόκληρα χρόνια θα έπρεπε να αντικαταστήσει τον ιδρυτή και πρόεδρό του.

Το «σαιπηρικό» ΠΑΣΟΚ

Ολη εκείνη την περίοδο, δηλαδή από την εισαγωγή του Α. Παπανδρέου στο Γνώσκειο ως τον θάνατό του, στο Πα-

ΣΟΚ εξελισσόταν μια κατάσταση που σε πολλά σημεία θύμιζε σαιπηρικό δράμα: ο γηραιός και άρρωστος βασιλιάς που είχε αποφασίσει με μισή καρδιά να «περάσει» την εξουσία σε κάποιο από τα παιδιά του ενώ αυτά τρώγονταν μεταξύ τους για το ποιο θα γινόταν βασιλιάς στη θέση του βασιλιά. Δηλαδή, ο Α. Παπανδρέου μόνο και μόνο λόγω της βαριάς αρρώστιας του είχε αποφασίσει να αφήσει την εξουσία ενώ τα πολιτικά του τέκνα κονταροχτυπιούνταν για την εξουσία. Βέβαια μια σημαντική διαφορά μεταξύ ενός σαιπηρικού δράματος και της πασοκικής διαδοχής ήταν ότι δεν υπήρχε κληρονομική συνέχεια για τον

«θρόνο». Τουλάχιστον όχι τότε, αφού αυτή θα ερχόταν αργότερα...

Ο Κ. Σημίτης επικράτησε στην πρώτη πράξη του δράματος, ή μάλλον στη δεύτερη, αν υπολογιστεί και η νίκη του στο 3ο Συνέδριο του κόμματος για το ασυμβίβαστο του Γραμματέα της ΚΕ. Στην ψηφοφορία που έγινε μεταξύ των μελών της ΚΟ στις 18 Ιανουαρίου 1996 στον πρώτο γύρο ο Κ. Σημίτης έλαβε 53 ψήφους, ο Α. Τσοχατζόπουλος το ίδιο, ο Γ. Αρσένης 50, ο Ι. Χαραλαμπίδης 11, ενώ ο Α. Κακλαμάνης απέσυρε την υποψηφιότητά του την τελευταία στιγμή. Στον δεύτερο γύρο ο Α. Τσοχατζόπουλος πίστευε πως η Ξυγαριά έκλινε προς το μέρος του, δο-

κίμασε όμως μεγάλη έκπληξη μόλις βγήκαν τα αποτελέσματα: Κ. Σημίτης 86 ψήφους, Α. Τσοχατζόπουλος 75, έξι λευκά και η πρωθυπουργία πήγε στον πρώτο.

Η τρίτη και τελευταία πράξη αυτού του πολιτικού δράματος παίχθηκε στις 30 Ιουνίου του ίδιου έτους, όταν ο Κ. Σημίτης κατάφερε να πετύχει την πιο σημαντική νίκη του επί του Α. Τσοχατζόπουλου στο 4ο Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ. Από την εκλογή του ως πρωθυπουργού ως το συνέδριο ο Κ. Σημίτης γνώριζε ότι ο εσωκομματικός του αντίπαλος είχε όλα μόνο τον έλεγχο του κομματικού μηχανισμού αλλά και την προτίμηση του Α. Παπανδρέου. Γι' αυτόν τον λόγο οι στε-

νοί συνεργάτες του, και κυρίως ο Θ. Τσουκάτος, προσπάθησαν να «προσπλυσίσουν» όσο το δυνατόν περισσότερους συνέδρους. Και τα κατάφεραν. Στο συνέδριο και αφού προηγήθηκαν δύο σημαντικές ομιλίες – η μία από τον Κ. Λαλιώτη υπέρ του Α. Τσοχατζόπουλου για την προεδρία του κόμματος και η άλλη από τον Γ. Παπανδρέου υπέρ του Κ. Σημίτη – ο τελευταίος, και αφού προηγουμένως είχε απειλήσει να παραιτηθεί από πρωθυπουργός αν δεν εκλεγόταν και πρόεδρος, βγήκε ξανά νικητής: έλαβε το 53,77% των ψήφων έναντι 45,71% που πήρε ο Α. Τσοχατζόπουλος. Το ΠΑΣΟΚ είχε πια νέο πρόεδρο, τον δεύτερο στην ιστορία του.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ του ιδρυτή και προέδρου του ΠΑΣΟΚ Α. Παπανδρέου και η διαδοχή του από τον Κ. Σημίτη στο 4ο Συνέδριο του κόμματος αποτέλεσαν την πλήρη επιβεβαίωση της οριστικής μετάλλαξης του ΠΑΣΟΚ προς ένα «μοντέρνο» κόμμα της σύγχρονης ευρωπαϊκής Κεντροαριστεράς, τουλάχιστον τα πρώτα χρόνια.

Προτού συμβεί όμως αυτό ο νέος πρόεδρος του κόμματος θα έπρεπε να εδραιώσει την κυριαρχία του μέσα σε αυτό. Πράγμα που στην αρχή δεν ήταν καθόλου εύκολο, κυρίως για δύο λόγους. Πρώτον, γιατί ο Κ. Σημίτης δεν είχε την «ευλογία» του ιδρυτή του κόμματος και, δεύτερον, γιατί ο νέος πρόεδρος πρώτα έγινε πρωθυπουργός και ύστερα από οκτώ μήνες κατάφερε να πάρει τα νιάτα του κόμματος.

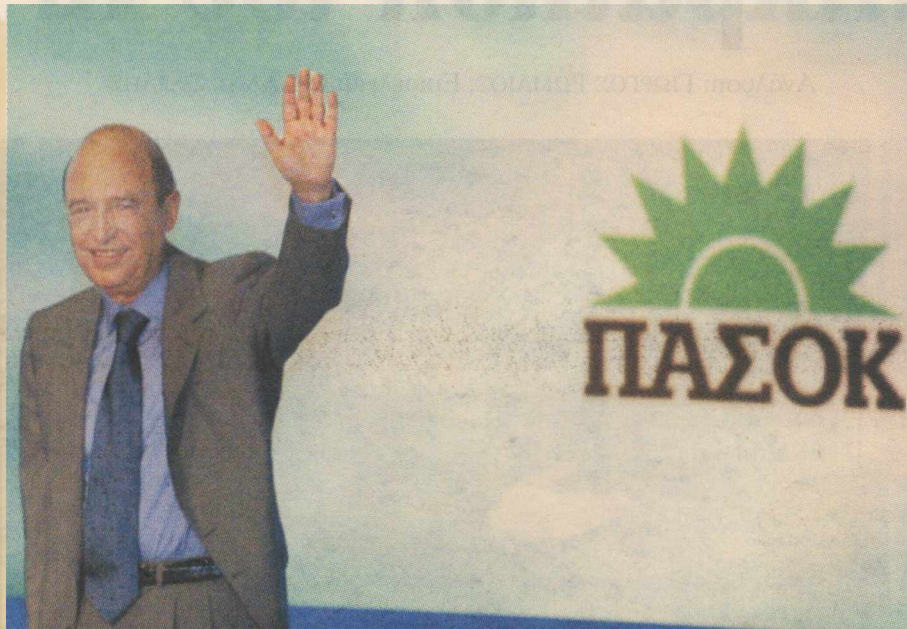
Αν και ο Α. Παπανδρέου δεν έδωσε, τουλάχιστον φανερά και ξεκάθαρα, το δαχτυλίδι της διαδοχής σε κάποιο από τα κορυφαία στελέχη, εν τούτοις όλοι γνώριζαν πως επιθυμούσε να τον διαδεχθεί ο Α. Τσοχατζόπουλος ενώ ήταν αρνητικός στην περίπτωση Σημίτη. Θεωρητικά τουλάχιστον αυτό έδινε ένα κάποιο προβάδισμα στον Α. Τσοχατζόπουλο, πράγμα που αποδείχθηκε ότι δεν ισχύει σε τόσο μεγάλο βαθμό στις αναμετρήσεις του με τον Κ. Σημίτη. Παρ' όλα αυτά, του έδινε τη δυνατότητα να εκφράζει εκείνη την πτέρυγα του κόμματος που ήταν ακόμη δεμένη με τον ιδρυτή του ΠΑΣΟΚ και δεν επιθυμούσε μεγάλες ιδεολογικές και πολιτικές παρεκκλίσεις από την «πολιτική διαθήκη» του Ανδρέα. Αυτόματα αυτό σήμαινε πως ο Α. Τσοχατζόπουλος θα αποτελούσε από την πρώτη στιγμή έναν ισχυρό πόλο εσωκομματικής αντιπολίτευσης για τον Κ. Σημίτη.

Επιπλέον η επικράτηση του Κ. Σημίτη πρώτα στην Κοινοβουλευτική Ομάδα, με την εκλογή του ως πρωθυπουργού, και η ύστερα από οκτώ μήνες νίκη του στο 4ο Συνέδριο για την προεδρία του κόμματος ήταν μια εξέλιξη που είχε τη δική της ιδιαίτερη σημασία. Στην ουσία ο Κ. Σημίτης ήταν πρωθυπουργός ενός κυβερνώντος κόμματος το οποίο για αρκετούς μήνες δεν ήλγχε. Η κρίση στα Ιμια και η εσωκομματική κρίση που ακολούθησε αλλά και η «νομική» αδυναμία του να συγκαλέσει τα θεσμικά όργανα του κόμματος δημιούργησαν μια ιδιότυπη κατάσταση η οποία είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της ανασφάλειας του νέου πρωθυπουργού. Από ένα σημείο και μετά ο Κ. Σημίτης ήξερε ότι για να παραμείνει στην πρωθυπουργία θα έπρεπε πάση θυσία να αναλάβει και την προεδρία του κόμματος, ή έστω την αντιπροεδρία, αν ο Α. Παπανδρέου παρέμενε ενεργός πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ.

Ο θάνατος του Α. Παπανδρέου λίγες μόνο ημέρες πριν από την έναρξη του συνεδρίου έλυσε τα χέρια του Κ. Σημίτη και του επέτρεψε να θέσει τους δικούς του όρους. Στο συνέδριο ο νέος πρωθυπουργός έθεσε το δίλημμα «αν δεν εκλεγώ πρόεδρος θα παραιτηθώ από πρωθυπουργός» στριμάχνοντας τους αντιπάλους του και σχεδόν «εκβιάζοντας» την εκλογή του. Αυτή όμως ήταν η μία όψη του νομίσματος που έδειχνε τη νίκη τακτικής του Κ. Σημίτη. Υπήρχε όμως και μια άλλη...

Η επικράτηση του «κρατικού ΠΑΣΟΚ»

Τι πραγματικά ζητεί ένας νέος πρόεδρος

Η άνοδος του Κ. Σημίτη

ενός κόμματος όταν διαδέχεται έναν άλλον και μάλιστα τον ιδρυτή αυτού του κόμματος; Επιδιώκει, αν όχι την καθολική υποστήριξη της κομματικής βάσης, τουλάχιστον την υποστήριξη της πλειοψηφίας και μια, έστω σιωπηλή, συναίνεση από τη μειοψηφία. Επιδιώκει να σταθεροποιήσει τη θέση του ώστε να ασχοληθεί με τα καθήκοντά του απερίσπαστος από εσωκομματικές τριβές και αντιστάσεις. Και, τέλος, επιθυμεί να βάλει την προσωπική του σφραγίδα στο κόμμα ώστε να επαγγελθεί κάτι το «νέο» για τον ιδεολογικοπολιτικό χαρακτήρα του κόμματος του.

Όλα αυτά ο Κ. Σημίτης προσπάθησε να τα κάνει. Μετά τη νίκη του στο συνέδριο έχτισε γέφυρες με τον Α. Τσοχατζόπουλο, προσφέροντάς του καίριες θέσεις στο Υπουργικό Συμβούλιο. Αμέσως έπειτα άρχισε να αυξάνει την επιρροή του στον κομματικό μηχανισμό, και, τέλος, επαγγέλθηκε τον «εκσυγχρονισμό» ως το καινούργιο σύνθημα του «νέου ΠΑΣΟΚ».

Τίποτε όμως δεν μπορούσε να αλλάξει το γεγονός ότι η τελική επικράτηση του Κ. Σημίτη στο ΠΑΣΟΚ είχε πραγματοποιηθεί από πάνω προς τα κάτω.

Ο Κ. Σημίτης δεν είχε αναδειχθεί σταδιακά μέσα από την κομματική βάση του ΠΑΣΟΚ αλλά είχε επικρατήσει κάνοντας χρήση της ιδιότητάς του ως πρωθυπουργού. Η νίκη του Κ. Σημίτη στο 4ο Συνέδριο ήταν η αρχική επικράτηση του «κρατικού ΠΑΣΟΚ» πάνω στο κόμμα. Και αυτό γιατί ο νέος πρωθυπουργός και πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, ναι μεν είχε συμμετάσχει ενεργά στην ίδρυση και στα πρώτα βήματα του κόμματος, εν τούτοις στη συνέχεια δεν είχε αποκτήσει ερείσματα στη βάση του κόμματος. Η όποια ισχύς του πάντα προερχόταν από τη θητεία του στα διάφορα υπουργεία.

Ο τεχνοκρατικός χαρακτήρας του Κ. Σημίτη, σε συνδυασμό με τη διαχειριστική λογική της κυβερνητικής πολιτικής, της οποίας ήταν θιασώτης, δεν του επέτρεψε

να προσεγγίσει την κομματική βάση στη δεκαετία του '80. Αναδείχθηκε με το σταθεροποιητικό πρόγραμμα τη διετία 1985-87, το οποίο όμως διακόπηκε απότομα από τον Α. Παπανδρέου.

Στη συνέχεια όμως, με τη συντηρητική στροφή του ΠΑΣΟΚ μετά την εκ νέου ανάληψη της εξουσίας το 1993, ο Κ. Σημίτης βρέθηκε σε ένα πιο οικείο πολιτικό περιβάλλον. Και ήταν τότε που, ευνοημένος από αυτή την ιδεολογικοπολιτική κατεύθυνση του ΠΑΣΟΚ, αποφάσισε να κάνει το μεγάλο βήμα. Οι «ενδοφλέβιες ενέσεις» σημερινής επιρροής στον κομματικό μηχανισμό που έκαναν ο Θ. Τσουκάτος και άλλοι υποστηρικτές του Κ. Σημίτη ήταν αρκετές για να του δώσουν τη νίκη στο συνέδριο, με τη βοήθεια βέβαια των ιστορικών και ιδεολογικών συνθηκών και συγκυριών. Αν όμως ο Κ. Σημίτης δεν είχε αποκτήσει ως τότε τον έλεγχο του κρατικού ΠΑΣΟΚ, τίποτε δεν θα ήταν αρκετό για να του δώσει το κόμμα. Με άλλα λόγια ο Κ. Σημίτης επικράτησε στο κόμμα, δεν το κέρδισε. Και αυτό το γεγονός θα ακολουθούσε το ΠΑΣΟΚ σε ολόκληρη την οκταετή προεδρία του Κ. Σημίτη.

Ο «εκσυγχρονισμός» του Κ. Σημίτη

Η πρώτη τετραετία του Κ. Σημίτη, μετά τις νικηφόρες εκλογές της 22ας Σεπτεμβρίου, όπου το ΠΑΣΟΚ πήρε το 41,49% των ψήφων και 156 έδρες, ξεκίνησε με σημαία της τον «εκσυγχρονισμό». Ο εκσυγχρονισμός ήταν η νέα, κεντρική, κυβερνητική έννοια, με την οποία ο Κ. Σημίτης επαγγέλλόταν τον εκσυγχρονισμό του κράτους και τον εξορθολογισμό της ελληνικής κοινωνίας.

Ήταν μια νέα σχετικά έννοια στην ελληνική πολιτική, μάλλον γενική και χωρίς να διαθέτει κάποιο ιδιαίτερο πολιτικό και ιδεολογικό βάρος. Οι προγραμματικές δηλώσεις του Κ. Σημίτη δεν άργησαν να δώ-

σουν το πρώτο στίγμα της νέας κυβέρνησης. Το εκσυγχρονιστικό ΠΑΣΟΚ θα επεδίωκε, ως πρωταρχικό στόχο του, ένα σταθερό οικονομικό περιβάλλον στο πλαίσιο της ΕΕ.

Από την αρχή της πρώτης τετραετίας του Κ. Σημίτη έγινε φανερό ότι το «νέο ΠΑΣΟΚ», όχι μόνο θα αποδεχόταν τη φιλελεύθερη στροφή που είχε πάρει το ΠΑΣΟΚ του 1993, αλλά θα την ενίσχυε στον μέγιστο δυνατό βαθμό. Εχοντας τις ρίζες του στο «ιστορικό» σταθεροποιητικό πρόγραμμα της περιόδου 1985-87 και αναγνωρίζοντας τις αλλαγές που είχαν πραγματοποιηθεί τη δεκαετία του '90, το «νέο ΠΑΣΟΚ» του Κ. Σημίτη στόχευε στον «εξευρωπαϊσμό» της οικονομίας και της πολιτικής, αλλά και της κοινωνίας και στην πλήρη αναγνώριση και αποδοχή ότι η ΕΕ είναι ο καταλύτης της πολιτικής, της οικονομικής και κοινωνικής ζωής των ευρωπαϊκών χωρών.

Ο Κ. Σημίτης όμως γνώριζε ότι το «εκσυγχρονιστικό κύμα» που ήθελε να θέσει σε εφαρμογή θα οδηγούσε σε αδιέξοδο αν, πρώτον, δεν εκμεταλλευόταν τις υπάρχουσες κοινωνικές συνθήκες, και, δεύτερον, αν αυτές οι συνθήκες, που ούτως ή άλλως τον είχαν αναδείξει πολιτικά, δεν αποκτούσαν μια μορφή, ένα πολιτικό σχήμα και όνομα, στο οποίο το ΠΑΣΟΚ θα μπορούσε να καταστεί ηγεμονικό.

Και κάπως έτσι μπήκε περισσότερο δυναμικά από ποτέ στο ελληνικό πολιτικό σκηνικό ο περίφημος «μεσαιος χώρος». Φυσικά δεν ήταν η πρώτη φορά που ο μεσαιος χώρος έκανε την εμφάνισή του. Πρώτη η νεοφιλελεύθερη κυβέρνηση του Κ. Μητσοτάκη είχε προσπαθήσει, αποτυχημένα και αδέξια, να καταστεί ηγεμονική στον πολιτικό μεσαιό χώρο. Αυτή την πορεία αποφάσισε να ακολουθήσει και η κυβέρνηση Παπανδρέου από το 1993. Ήταν όμως η κυβέρνηση Σημίτη η οποία θα κατάφερνε να εδραιωθεί σε τόσο μεγάλο βαθμό στον μεσαιό χώρο.

Η αλήθεια είναι ότι οι κοινωνικο-πολιτικές συνθήκες ήταν ευνοϊκότερες από ποτέ για ένα τέτοιο εγχείρημα. Η γενικότερη φιλελεύθερη στροφή της ελληνικής πολιτικής που είχε ξεκινήσει από τις αρχές της δεκαετίας του '90, σε συνδυασμό με την αποπολιτικοποίηση της ελληνικής κοινωνίας, η οποία σε μεγάλο βαθμό οφειλόταν στα γεγονότα του 1989, ερχόταν να «δέσει» αρμονικά με τις πολιτικές εξελίξεις που λάμβαναν χώρα στην Ευρώπη.

Συγκεκριμένα η πολιτική άνοδος του ευρωπαϊκού Τρίτου Δρόμου, που «οραματιζόταν» ένα «καπιταλιστικό σύστημα με ανθρώπινο πρόσωπο» πέρα από τους παραδοσιακούς ιδεολογικούς πόλους, και ο οποίος εκπροσωπεί κυρίως από τον Βρετανό Τόνι Μπλερ, τον Ισπανό Χοσέ Μαρία Αθνάρ και τον Γερμανό Γκέρχαρντ Σρέντερ, ταίριαζε απόλυτα με τις ιδεολογικές επιδιώξεις του Κ. Σημίτη, αλλά και με το πρωθυπουργικό προφίλ που έχτιζε ο ελληνας πρωθυπουργός.

ΑΥΡΙΟ Οι δύο τετραετίες του «εκσυγχρονισμού» και η διαδοχή